

Neuromancer

Autor: Karel Veliký

- osm odstavců k přelomu časů a proměně lidství

Připustíme-li si konvenční datování, žije v Evropě *Homo sapiens sapiens*, tedy člověk anatomicky k nerozeznání od dnešního bělocha, už nějakých padesát tisíc let. Z toho čtyřicet tisíc (a víc) hlavně jako lovec. V tomto článku se nejprve chceme dotknout duchovně-výtvarného projevu tohoto lovce, a to zejména proto, že problematizuje představu či tezi o pozvolném i skokovém vývoji, o rozvoji od nedokonalého malého k dokonalejšímu velkému. Výraz (exprese) paleolitického lovce byl totiž rovnou velký a dokonalý! To až pozdější, povětšinou rytá tvorba mezolitiků upomíná na jednoduché („naivní“) kresby, jak je známe ještě od indiánů devatenáctého století...

Zatím nejstarší doklad umu paleolitického Evropana se nachází v jeskyni pojmenované podle jejího náhodného objevitele v roce 1994 - Chauvet. V žádném případě nejde o dílo výjimečného jedince, jakéhosi Michelangela či Leonarda pravěku, různé obrazy děl i tisíce let! Nejstarší byly vymalovány před pětatřiceti tisíci lety, kdežto nejmladší o šest tisíc let později: mamuti, nosorožci, bizoni, koně, pratuři, jeskyní lvi a medvědi (ale i sova nebo leopard). Což znamená, že „první člověk“ tu tvořil o patnáct tisíc let dříve než v Lascaux a o sedmáct tisíc dříve než v Altamiře. Ta stálost, ta trvalost! Otáčející se kolo tisíciletí, prstence pokolení... V poslední dutině nejdále od vchodu je zpodoběn „čaroděj“, půl člověk - zpola zvíře. V předchozím prostoru stojí cosi jako oltář, stolový kámen s lebku jeskynního medvěda. Chauvet přitom není pozdní „vrchol“, nýbrž přímo „počátek“.

Co ale je hlavní, jak moc toto prastaré výtvarné vyjádření z Chauvetu, Lascaux, Altamiry i jinde lahodí našemu dnešnímu vkusu. Zatímco projevy tvořivosti mnohem mladších, avšak geneticky a geograficky vzdálenějších asijských a amerických kultur působí na našince cize, ba mnohdy přímo odpudivě, tady jako bychom zraky byli již d o m a. Což, pravda, neplatí pro jiný druh evropských paleoartefaktů, pro drobné sošky žen opravdu „troglodytských“ proporcí nazývaných „venuše“. Předmět snad nejarchaičtějšího kultu? Obdobně dodnes bývají stavěny některé Hotentotky, „poslední svědkové pravěku“. Ale existují i jiné motivy, krásné či alespoň poutavé zvířecí i lidské plastiky jako je třicet tisíc let starý, půvabný koník z Vogelherdu, skvěle tesaný bizoni z pyrenejské jeskyně Tuc d'Audoubert, gracilní tvář Věstonické hlavičky z mamutoviny, tolik upomínající „oblečenou a obutou ženu“ (to podle Dänikena) z La Marche...

Zatímco doménou monumentálního jeskynního malířství je jih Francie při hranici se Španělskem a drobné plastiky zhusta pocházejí ze Střední Evropy, na východě se již najdou i

motivy připomínající, paradoxně?, západní megalitickou kulturu, od středomořské Malty po irský Newgrange: „sluneční“ spirály „vypíchané“ na slonovinové destičce ze sibiřské Malty (sic); anebo dokonce jakoby starořecký „geometrický styl“, včetně prvních **hákových křížů**, na ozdobách a nástrojích z Mezínu na Ukrajině. Tím se teprve dostáváme k druhému námětu tohoto článku, přechodu od „prvního člověka“-lovce, k „člověku druhému“-zemědělci. Tentokrát tím nemáme ani tak na mysli výtvarné projevy – výskyt kamenných „tlustošek“-Venuší na Maltě ve Středomoří, kult zvířat ve starověkém Egyptě, jehož zobrazení bohů naléhavě připomíná pravěké „čaroděje“ (či šamany, jak se teď říká): Lvího muže z Hohlensteinu, rohaté „kouzelníky“ z Les Trois Frères, Les Combarelles a Le Gabillou i „bizoní ženu“ z Chauvetu, nýbrž: **změnu duchovního „panteonu“, která současně či následně způsobila zásadní změnu životního stylu.**

Pojetí světa žitého „prvním člověkem“, paleolitickým lovcem, stručně vykládá soudobá kulturní antropologie koncepty „plynulosti“ a „propustnosti“: „Plynulost znamená, že kategorie, které známe my – jako muž, kůň, strom atd. – se mohou ‚přelévat‘. Strom dokáže mluvit, člověk se může proměňovat ve zvíře a naopak. Za určitých okolností hranice mezi světem naším [fyzickým] a neviditelným [metafyzickým] ‚světem duchů‘ neexistují (ostatně srv. etymologickou blízkost „div“, z ie. *dei*, a „divoch“:). Stěna k vám promlouvá, může nás přijmout či zavrhnout. Kouzelník může poslat svou duši do nadpřirozeného [nadpřírodního] světa nebo duchové mohou vstoupit do něho...“ O „prvním člověku“ tedy můžeme říci, že byl celistvý, univerzální, tzn. zajedno se světem, přirozený a přírodní.

Chtěl-li tentýž („kouzelný“) stav prožít pozdější agrární „druhý člověk“, již dílčí (nezřídka poměštný), fragmentovaný jako jeho „panteon“, musel projít tradicí mystérií, uchylující se místo jeskyní spíše do umělého podzemí. Někdejší přirozenost v nich, starověkých mystériích, však chybí, i nad orgiasmem vládne „solární“ duch, on rozhoduje o skrytosti, způsobu, místu a času v y t r ž e n í (extáze) mimo každodennost. Společensky akceptovatelná je však tato tradice hluboko do historické doby, do přijetí křesťanství Římany, ba i poté (Juliánovo mithraické zasvěcení), a na severu Germány. Až následně přežívá cosi málo z toho opravdu již skrytě na „pohanském“ venkově, aby na prahu novověku upadla pod vlivem a v konfrontaci s vládnoucím cizorodým, pouze poevropštěným křesťanstvím v „satanismus“, zároveň bohatě napájený i z téhož původně blízkovýchodního zdroje, a v pověru („folklór“).

V osmnáctém století se rodí „třetí člověk“, opouštějící pod vlivem (opět) radikálně odlišného lesa symbolů po osmi až deseti tisíci letech agrární kulturu, neboť jejich širokou aplikací si industriálně-kybernetickou inovací vytváří jiný svět. Ke konci „prvního století“ odvratu od stavovsky uspořádané společnosti a její třídní inverze (výrobci a obchodníci na čelním místě) konstatuje Friedrich Nietzsche konec (účinnosti) křesťanského mýtu a nadhazuje přehodnocení všech hodnot. Momentálně tedy stále ještě žijeme v mezivládí (interregnum), jakkoli nejširším vrstvám vládne Mamon, bůžek, jenž v posledních desetiletích strašlivě nabubřel, také po rozdrčení prvního „nietzscheánského hnutí“ zesvětštěnými egalitáři a finančními kouzly mocných kohenů. Otázka zní: Může zase splasknout v kmenovou modlu? S touto vyhlídkou musí náš „třetí člověk“, v tisíciletém horizontu sotva odrostlý plenám, zato oproti „druhému člověku“ zkušenější o jiný druh historického vědomí, promyšlet předpoklady pro nový m ý t u s (tedy hlavně etiku a estetiku pro nové vyprávění) coby roucha m y s t é r

i e čili tajemství, které slovy výstižně opsat nelze, pouze málokomu srozumitelnými vzorci a formulami („programy“), již dnes stále více formujícími z „neviditelného“ (metafyzického) pozadí naši žitou skutečnost. Neboť je to vždy nějaký mýtus, co řídí (domněle i věcně) rozumová rozhodnutí. A nyní to bude i mýtus o biogenetickém přesažení stávajícího člověka a snad i o obrodě vazeb mezi jednotlivcem a komunitou, mýtus **surhumanistický** a **heideggerovský** (bytí-tu), v němž cosi z tradice prvního a druhého člověka snad může plnit úlohu starověkých mystérií, rozhodně však nedokáže strukturovat technologický *Umwelt* (*environment* řečeno s McLuhanem), v němž jsou již zcela urbanizovaní „pastýři“ a jejich atomizovaná „stáda“ vzdáleni původní přirozenosti paleolitického lovce ještě mnohem více než někdejší zemědělci.

Střízlivá úvaha zároveň říká, kdo asi bude mít k těmto technologiím přístup první. Doba, kdy se **plutokrati** – jistěže za egalitářskými hesly – pokusí dosavadní ekonomické výsady přetavit i v biogenetické je patrně nedaleko. Je-li však jakýkoli pokus o skupinovou strategii proti tomuto „**trendu**“ z našich domovů jen neuskutečnitelným snem, nová míra podmanění se stane holou skutečností, **Zardoz** a jeho Vortex varuje! Dává však i naději...